

Forfatter: Holberg, Ludvig

Titel: Udrag fra Moralske Tanker (DK)

Citation: Holberg, Ludvig: "Moralske Tanker", i Holberg, Ludvig: *Moralske Tanker*, udg. af F.J.Billeskov Jansen ; Jørgen Hunosøe , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1992, s. 405. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-holberg13val-shoot-idm139659560643008/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Moralske Tanker

- England* (1679-1715) – *Repositorium*: gemme, hvori hostien opbevares; monstrans. – *Apollon*: i gr. mytologi bl.a. gud for digtekunst, musik og dans. – *Minerva*: i rom. mytologi bl.a. gudinde for kunst og videnskab. – *de ni Gudinder* el. musen, hvis anfører var Apollon.
- 123 *Kobberstykker*: kobberstik. – *Characterer*: bogstaver, typer. – *et paveligt Consistorium*: se ovenfor s. 68-69. – *slutte*: forstå, erkende. – *Nimium* (...): lat. Tro ikke for meget på farven. Virgil *Ecolg* 2, 17.
- 124 *Medæa Ciuur*: hentyder til, at Medea foryngede Jasons fader ved at udskifte hans blod med en foryngende tryllesaft. Hun fik Pelias' dotre til at tro de kunne foryngede deres fader ved at skære ham i stykker og koge ham i en gryde. – *Hic* (...): lat. Her må safter til, ved hvilke den foryngede alderdom igen kan stå i blomst og genvinde sine tidligste år (Ovid, *Metam.* 7, 215-16, jf. 159-293).
- 125 *Corpora* (...): Legemer rådner i honningsøde sager, konserveres i det sure; hvad der bider, læger; alt som behager, skader. – *Satyre*: satire. – *Jason den Thessaler* (4. årh. f.Kr.): gr. tyrant, alm. kaldet J. fra Ferai. – *Hieron*: se n.t.s. 80. Fra Plutark, *Moralia* 175 B-C (*Apophtegmata Regum et Imperatorum*) – *ond*: dårlig, ubehagelig. – *complaisante*: elskværdig, høflig. – *Panegyrist*: person, der forfatter lovtaler. – *Caesser*: kærtegn.
- 126 *Oratores*: talere. – *Thales fra Milet* (1. halvdel af 6. årh. f.Kr.): ældste gr. filosof; regnedes blandt de Syv Vise. – *anstikke*: smitter – *Perikles*: se n.t.s. 116. – *Parentationer*: mindetaler. – *Plinius* d. Y. – *Trajan* (98-117): rom. kejser. – *pro labore*: lat. for arbejdet.
- 127 *Debauche*: udsvævende liv. – *Eftertale*: dadel, ufordelagtig omtale. – *medisante*: bagtalerisk. – *den Franske Poet*: Boileau, *Sat.* 9, 165-166; cit. s. 264. – *C'est* (...): fr. Det er at bagtale med kunst, og det er med respekt at stikke dolken ind. – *Pastillos* (...): lat. Rufus lugter af piller (dvs. parfumerede sæbekugler), G. af bukkesved. Horats *Sat.* 1, 2, 27.
- 128 *Nabis*: spartansk tyrant, der bemægtigede sig herredømmet i Sparta 207 f.Kr. Historien ses hos Polybios 13, 6, 7. – *Apologier*: forsvarsskrifter. – *Hanreder*: hanrej. – *posito*: lat. forudsat. – *Mailly* (1658-1721): ærkebiskop i Reims fra 1710, kardinal fra 1719. Modte stærk modstand blandt præsterne under sin kamp for den pavelige bulle (Constitutio Unigenitus, 1713), som fordømte en jansenitisk bog af Pasquier Quesnel.
- 129 *in effigie*: lat. (om symbolsk eksekution udført) på et billede (af den fraværende delinkvent). – *Forgift*: gift. – *Sixtus 5.* (1521-1590): pave fra 1585. Anekdoten har H. nok fra Gregorio Leti's biografi, i fr. oversættelse *L'Histoire de la Vie du Pape Sixte cinquième*, Nouvelle Edition, I-II (Anvers 1703-1704), II: 191-193. – *appliques*: anvendes, anføres – *Fabel om Foerne*: også i *Moralske Fabler*, 13. fabel: *Foernes klagemål*. – *Caligula* (...) *paa en Auction*: fra Sueton, *Caligula* liv kap. 38.
- 130 *odieux*: forhadet. – *Petrus Alexiowitcz* (...): fortælles i biografien af Peter den Store, *Helte-Historier*, SS XI: 126. – *Don Quichote*: se n.t.s. 13. – *Ondsproget*: versificering af Peder Syvs ordsprog I, s. 422. (DGO 8794).
- 131 *In disceptando* (...): En hellig skolelov byder, at præses i disputationen skal

- førlade katedret som sejrherre. Men den hvem ingen kan overbevise med ord har tabt. Den der indrømmer han er slået går som sejrherre derfra. – *Diaphorus*: H's fejl for Diaphoirus. Fra Molière: *Le Malade imaginaire* (1673, da. *Den indbildt Syge*), II, 5. – *Præceptum*: forskrift (en hoved-forskrift i den lærde skole). – *sette dig i Baroco*: få det sidste ord; baroco er navnet på en af den logiske slutnings former. – *Testimonium*: vidnesbyrd. – *Studium Morale*: menneskekundskab, moral, etik.
- 132 *Præses*: disputatsdeltager, der forsvarer en påstand. Modparten består af *Opponenten*; begge parter er *Disputatorer*. – *clausurer*: afslutte. – *Objectioner*: indvendinger. – *Svadsighed*: snakkesalighed. – *termineres*: slutes. – *Uheld*: uheldige tilstande. – *scholastisk*: formalistisk; spekulativ. *Den skola-stiske Filosofi* i middelalderen søgte på grundlag af den aristoteliske filosofi at forene kirkens dogmer i ét sammenhængende system. – *Terminus*: fagudtryk.
- 133 *provisionale*: foreløbige.
- 134 *Examen*: undersøgelse. – *Interesse*: egen nytte. – *Doxilitet*: lærevillighed. – *Assurance*: selvtillid. – *Reformerede*: calvinister. – *Prælat*: den fr. teolog Bossuet (1627-1704). *Historie des Variations des Églises protestantes* udkom 1688. – *Infalibilitet*: ufejlbarlighed. – *Concilii Canon*: kirkeforsamlingsbeslutning.
- 135 *Suiter*: følger. – *Desertion*: strafald. – *Judicium*: skøn, dom. – *Malebariske*: fra Malabarkysten, hvor Trankebar ligger, jf. n.t.s. 37.
- 136 *Est* (. . .): Intet er så sørgeligt som bymenneskets lod; for den fattige bonde er store goder tilgængelige. – *U-leiligheder*: ulemper, besværligheder. – *Hasard*: tilfældigheder, usikkerhed, risiko. – *den underjordiske Anordning*: Niels Klim, kap. VII. – *Hoverie*: pligtarbejde på en hovedgård, som de under gården hørende bønder var pligtige til at yde. Kulminerede i 1700-tallet, hvor det flere steder omfattede op til 2/3 af årets dage. – *Exactioner*: opkrævninger; afgifter.
- 137 *Landgilde*: en fæsters årlige afgift til ejeren, opr. betalt i naturalier. – *(som) jo* (*hand vise*): (. . .) ej (. . .). – *Mestizos* (. . .): sp. mestizo; mestiz er en blanding af hvid og indianer; tresalbo af mestiz og indianer; cuatralbo af mestiz og hvid. – *af partibus heterogeneis*: lat. af uensartede dele.
- 138 *characteriserede*: givet en vis titel el. værdighed. – *Expectantz*: løfte, krav. – *Succession*: efterfølgelse i rettighed. – *designeret*: forudbestemt. – *entia in potentia*: lat. væsener med muligheder. – *Sollicitationer*: ansøgninger. – *delicate*: sarte; forvante. – *gør lige*: gør gengæld.
- 139 *Ferle*: se n.t.s. 45. – *fornøje*: tilfredsstille seksuelt. – *Horn*: brugt som billede på hanrejskab. – *Preparatorier*: forberedelser. – *Slutning*: indgåelse af aftale, afgørelse. – *præudia*: lat. forspil. – *disputere*: nægte retten til, søge at hindre en i noget. – *Miner*: minegange (anlagt for at skaffe sig adgang til fjendtlige befæstninger). – *Stormstier*: stormstiger. – *appliceres*: anbringes. – *Accord*: overenskomst om overgivelse på fæstsatte betingelser. – *pac Discretion*: på nåde og unåde. – *Plenipotentiariet*: befuldmægtigede.
- 140 *rapporterer sig til*: henholder sig til. – *Tamperretten*: ægteskabsdomstolen. –